

Riksantikvarens

75-årsjubileum

12. november 1987

Akershus

Med forbehold om endringer

SPERRET til 12.11.kl.1100

Statsminister

Gro Harlem Brundtland

Riksantikvaren fyller 75 år i en tid hvor samfunnsutviklingen går raskere enn noen gang. Vi opplever daglig at gammelt erstattes med nytt, gamle miljøer forsvinner og arbeidsplasser og yrker med lange tradisjoner blir borte. Samtidig er vi inne i en utvikling hvor inngrepene i naturen og bruken av naturressursene er en stadig større trussel mot de nye generasjoner.

Derfor er det også så viktig at endringene i samfunnet ikke skjer på bekostning av natur og miljø.

Vi bruker store ressurser i utformingen av dagens og fremtidens samfunn. Men alt det nye er jo en videreføring og utvikling av det som er gjort tidligere, selvom bevisstheten om dette ikke alltid er til stede.

Kulturminnevernet betyr at vi bringer videre våre kulturminner til kommende generasjoner som ledd i en levende utvikling av miljø og kultur.

Saint-Beuve sa for mer enn 100 år siden at "mennesket tilbringer sin tid med å ødelegge det forgagne, og siden, når det er for sent, med å prøve å finne det igjen". Det er en viktig kjerne av sannhet i dette, og det har fremdeles sin aktualitet. Men det er gledelig at det i dag er stadig fler som erkjenner innholdet i dette. Stadig fler får behov for også å ha kontakt med fortiden.

Kulturminner i byer og landskap med deres tilknytning til naturen og vårt hverdagsmiljø må vi ta hensyn til ved utformingen av samfunnet. Husmannsplasser, arbeiderboliger, kyst- og bygningsmiljøer skaper identitet og sammenheng i vår kultur og vår historie. Det samme kan vi si om rommet vi nå befinner oss i. Gjennom konkrete fysiske overleveringer fra generasjon til generasjon får vi stadig påminnelser om fortiden i våre daglige omgivelser.

Kulturminnene er våre røtter og vår identitet og hjelper oss til å forstå vår egen tid. Slik gir de oss trygghet og styrker selvfølelsen.

Når vi i dag feirer Riksantikvarens 75-årsjubileum minner det oss om at også tidligere generasjoner så betydningen av å bevare vår fysiske, menneskeskapte arv og bringe den videre til nye generasjoner. Våre politikere påtok seg en stor og viktig oppgave og forpliktelse da Riksantikvaren ble opprettet i 1912.

Som vi nettopp hørte i Riksantikvarens tale, har oppgavene og perspektivene stadig utviklet seg. Riksantikvaren har gjennom de 75 år ligget i forkant av utviklingen og pekt på og kjempet for verdier samtiden ofte har hatt vanskelig for å se. Det har vært en kamp med mange nederlag, men også med mange og viktige seire.

Men uansett om det ble seier eller nederlag i den enkelte sak, så har ofte ettertiden gitt bevaringstanken og Riksantikvaren rett.

Bevaring er ofte et kontroversielt tema i samtiden. Dette betyr at Riksantikvaren og vernearbeidet har måttet kjempe for å spre forståelse for disse verdier. Dette har også gitt resultater!

Synet på hva som er bevaringsverdig har utviklet seg og etterhvert blitt bredere akseptert i samfunnet. Arkitekturvernåret 1975, hvor Riksantikvaren sammen med Miljøverndepartementet spilte en sentral rolle, la grunnlaget for en slik bredere forståelse.

Dette gjorde at behovet for identitet og tilknytning til lokal- miljøet kom sterkere på dagsorden.

Arkitekturvernåret var også med på å danne grunnlaget for dagens brede syn på kulturminnevernet. Helheten i de menneskeskapte miljøer og sammenhengen natur-kultur kom i sentrum.

Vi kan ikke gjenskape alt som er gått tapt, enten dette skyldes tidens tann eller mangel på omtanke. Og vi må erkjenne at ikke alt som er overlevert oss fra tidligere generasjoner ubetinget har livets rett. Men vi kan sørge for, og det er den store utfordring, at vi forvalter kulturminnene på en bevisst måte og at bevaring og vern er en selvfølgelig del av de løpende beslutninger som treffes.

Til å ivareta disse oppgaver trenger vi en institusjon som Riksantikvaren. En institusjon som har en viktig rolle å spille og som har evne til å omstille seg til endrete oppgaver og nye satsningsområder. Dette krever bevissthet og kunnskap om fortiden, kombinert med evnen til å ha blikket rettet fremover.

Dette jubileet faller sammen med et tidspunkt da Riksantikvaren står foran nye oppgaver og ansvarsområder. For Riksantikvaren blir dette en spennende tid som man kanskje i dag ikke kan skue alle konsekvenser av. Men omstillingene som står for døren innebærer grunnlaget for en økt satsing på vernearbeidet og gir store muligheter for å bringe kulturminnevernet nye skritt fremover.

I Stortingsmeldingen om bygnings- og forminnevernet har Regjeringen foreslått å styrke Riksantikvaren og samtidig gi fylkene et større ansvar for forvaltningen av kulturminner. På samme måte som ansvaret for vårt samlede miljø, må arbeidet med å verne om våre kulturminner må bli et ansvar for flere sektorer og politiske myndigheter på alle nivåer i samfunnet.

I en verden hvor kulturelle grenser og skiller stadig brytes ned og hvor impulser fra andre nasjoner får en stadig mer sentral plass i vår hverdag, er det viktig å verne om vår

kulturelle identitet. Også her spiller våre kulturminner en viktig rolle fordi de er så uløselig knyttet til landets historie, dens natur og utvikling.

Våre kulturminner gir også bidrag til å sette oss på det internasjonale kulturkart. Gjennom "The International Council on Monuments and Sites" har Riksantikvaren fått fire norske kulturminner på UNESCOs World Heritage List. Det gjelder Urnes Stavkirke, Bryggen i Bergen, Røros og de store helleristningsfelte i Alta.

Det er også et fint preg ved mange av våre viktigste kulturminner at de ikke står der bare som museer, men er i daglig bruk. Det gjelder det sted vi i dag markerer jubileet, Akershus Slott, det gjelder Håkonshallen og Bryggen i Bergen, Røros, Tyholmen i Arendal, Nidarosdomen. Steder som brukes til hverdag og fest. På den måten blir vår kulturhistorie en levende del av vår hverdag.

Riksantikvaren ga oss i sitt foredrag et raskt blikk gjennom disse 75 årene og understreket at hver ny generasjon får nye oppgaver lagt på sine skuldre. Allerede i 30-årene startet Riksantikvaren arbeidet med å verne om også den jevne mann og kvinnes kultur - det fattige Røros er det beste eksemplet på det.

Men behovet for å ta vare på både arbeidernes og fiskernes miljø øker. Vi står midt oppe i en rivende utvikling, ikke minst i næringsliv og næringsveier. Hurtige omstillinger betyr også at sporene etter de forrige generasjoners levevei og levekår fort forsvinner. Her er det en stor utfordring til den etat som i fremtiden skal ha hovedansvaret for å verne våre kulturminner.

Jeg vil til slutt på vegne av Regjeringen takke Riksantikvaren for den store innsatsen som er gjort av alle ansatte gjennom disse 75 årene. Uten denne store entusiasme og arbeidsinnsats ville Norge ha sett annerledes ut og vært en fattigere nasjon. Jeg vil ønske dere all mulig lykke til i det videre arbeid med nye utfordringer og nye oppgaver.